

GEOGRAFIA

Geografiak pertsonen eta lurraldearen arteko elkarreragin eta interdependentzia konplexuak aztertzen ditu, eta pertsonak bizi diren espazioa ezagutzen laguntzen du, tokiko ingurunearen erreferentziatik testuinguru globalera. Era berean, etengabe eraldatzen ari den errealitate ekosoziala ulertzeko eta munduan gure tokia aurkitzeko gida baliagarria da, betiere mugak ezagutze aldera eta XXI. mendeko erronken aurrean aukerak bilatze aldera.

Espazio geografikoa da geografiaren aztergaia, eta irakasgaiaren xedea da lurralde hori denboraren poderioz modelizatzen duten prozesu naturalen eta giza prozesuen ulermen eta azalpen holistikoa. Pertsonak espazioaren eta denboraren kontzientzia dutenez gero, beren inguruko errealitatearen interpretazio hori behar dute, bizi-esperientziak garatzen diren lurralde, une eta gizarte-egituraren pertzepzio pertsonalaz eta kolektiboaz haratago. Batxilergoko irakasgai honetan, analisi geografikoa Euskal Herriaren eta Espainiaren mailan oinarritzen da, baina mundu garaikideko errealitateak modu kritikoan ezagutzeko eta baloratzeko beharrezkoa den Europaren ikuspegitik eta ikuspegi globaletik begiratuta.

Geografia irakasgaiak hurbileko errealitate horiek eta errealitate globalak ulertzen laguntzen du, eta hori funtsezkoa izango da ikasleen nortasuna eraikitzeko, betiere norberaren identitatea osatzearen eta besteena errespetatzearen ildotik. Gainera, gizarte justua eta bidezkoa eraikitzeko bidean, herritartasun kritikorako oinarria izan behar du, balio demokratikoetatik, oinarritzko eskubideen errespetutik eta erantzukizun zibikotik abiatuta. Hartara, bat etorriko da Garapen Iraunkorraren Helburuekin.

Eskala globalean eta tokiko eskalan gertatzen diren etengabeko eraldaketen testuinguru honetan, Geografia irakasgaiak natura-ingurunearen eta gizartearen ikuspegi integrala eskaini behar du, eta saiatu behar du pertsona ororen berezko jakinmina pizten eta ezagutza geografikoez goza dezan lortzen. Konpetentzia espezifikoek lurraldean garatzen diren fenomeno naturalen eta giza fenomenoaren ikerketan oinarritutako ikaskuntza dute ardatz, eta arreta berezia ematen diete beren ingurune hurbilenean gertatzen diren fenomenoari. Fenomeno horiek egungo gizartearen eguneroko bizitzan dute eragina, eta horietako batzuk etorkizuneko erronkak dira, nahiz eta, batzuetan, iraganean ere erronkak izan diren. Erronka ekosozialei pentsamendu geografikotik erantzungo bazaie, zorrotasun zientifikoan, estrategien mobilizazioan eta jasangarritasunarekiko eta elkartasunarekiko konpromiso etikoan oinarritutako jakintzak aplikatu beharko dira, arazoak konpontze aldera.

Horregatik guztiagatik, Euskal Herriko eta Espainiako geografia ikastea lagungarria izango da ikasleen garapen pertsonalerako eta heldutasunerako; izatez, ikasleen identitatea osatu, eta haien enpatia indartuko du, askotariko gizarte batean bizi garela eta garapen iraunkorra behar duen gizarte- eta lurralde-desorekak ditugula barneratzearekin. Ikasleek —bizi diren ingurunearekin konpromisoa duten eta prestatuta dauden pertsona diren aldetik— konpetentzia espezifikoak eta eskuratutako oinarritzko jakintzak aplikatu beharko dituzte ingurunea eralda dezaketen ekintza indibidualei eta kolektiboari ekiteko, betiere iritzi etikoetatik abiatuta.

Geografia irakasgaiak Batxilergoko etapako helburu orokorrak lortzen eta funtsezko konpetentziak eskuratzen laguntzen du, eta aurreko etaparen Geografia eta

Historia irakasgaiarekin hasitako ikasleen pentsamendu geografikoa garatzeko aukera ematen du. Horrez gain, diziplinarteko testuinguruak eta esperientzia pertsonalak gehitzen dira, eta, horiek banaka edo multzoan hartuta, ikasleen ikaskuntza-ingurunea aberasteko baliatu behar dira. Izatez, ikasleen interesekin konektatuko dira eta berriazko premiei erantzungo diete.

Proposatutako oinarrizko jakintzekin lotzen diren konpetentzia espezifikoen ondoriozko ebaluazio-irizpideen bidez, sustatuko da ikasleek parte hartze aktiboa izan dezaten beren ikaskuntza-prozesuan, banako edo taldeko ikerketa aplikatua, norberaren sorkuntza garrantzitsuen eta testuinguruan kokatuen sorreran eta jendaurreko komunikazio efizientean. Hori guztia ikaskuntza-prozesuaren balorazio kritiko eta etikoan oinarrituko da eta, beraz, haren bizi-ingurunearen eraldaketan eta Giza Eskubideekiko eta jasangarritasun-printzipioarekiko errespetuan.

Geografiaren izaera praktikoa dela eta, geografiak informazioaren eta komunikazioaren teknologien erabilera arduratsuan moldatzeko aukera ematen die ikasleei, Geografia Informaziorako Teknologien (GIT) funtzionalitateari esker. Geografia Informaziorako Teknologia horiek oinarrizko baliabidea dira banakako eta taldeko ikerketak garatzeko, eta, horiei esker, lurraldearen diziplinarteko tratamendua planteatu daiteke. Horrez gain, diagnostikorako tresna diren heinean, ikasleen gizarte-ingurunea hobetzeko ondorioak eta proposamenak eraginkortasunez aurkeztea eta komunikatzea ahalbidetzen dute, analisi kritikotik eta ikasleen heldutasuna eta parte-hartze zibikoa sustatzearen bidetik. Geografia irakasgaiaren aplikagarritasunaren ondorioz, jakintzaren gizarteko eta gizarte-ekintzaitzako funtsezko diziplina da geografia.

Oinarrizko jakintzak hiru multzotan egituratzen dira, eta multzo horiek beren hiru dimentsioetatik jorratu behar dira: ezagutzak, trebetasunak eta balioak. Hiru dimentsio horien arteko transferentziak eta hiru multzoen arteko inbrikazioa funtsezkoak dira irakasgaia modu praktikoa bideratzeko eta multzo horien zeharkako tratamendua sustatzeko.

Ingurune fisikoaren jasangarritasunak berarekin dakar erliebe, klima, landaredi, lurzoru eta hidrografiaren aniztasunaren balioa nabarmentzea.

Euskal Herria, Espainia, Europa eta globalizazioa ardatz hartuta landuko dira Euskal Herriaren eta Espainiaren berezitasun eta aniztasun geografikoa barneratzeko, Euskal Herriak eta Espainiak munduan eta Europan duten kokalekuaz jabetzeko eta Europar Batasuneko kide izateak duen eragina baloratzeko beharrezkoak diren jakintza guztiak.

Lurraldearen antolamendua ikuspegi ekosozialean izeneko multzoak baliabide naturalen aprobetxamenduen azterketa geografikoa eskatzen du; horretarako, jarduera ekonomikoak eta biztanleria lurraldearen alderdi eraldatzaile nagusitzat jotzen dira, prozesu horien kausetan eta ondorioetan sakontzen da, ondoriozko lurralde-desorekak alderatzen dira, jasangarritasunaren ikuspegia txertatzen da eta Europar Batasuneko politiken eragina baloratzen da.

Funtsezkoa da geografiak fenomeno espazialei ematen dien tratamendu integratzailea nabarmentzea. Aintzat hartu behar da sintesia pentsamendu geografikoaren helburu ukaezina dela, eta horretan lagundu behar dutela diziplina arteko ikuspegiak eta dimentsio ekosozial bikoitzak.

Geografia irakasgai irekia eta malgua da, irakasleek beren ikaskuntza-egoerak orotariko testuinguruetara egokitu ahal izan ditzaten —konpetentzia espezifikoak eta oinarrizko jakintzak ardatz egituratzailatzat hartuta—. Ildo horretan, egungo gizartearen erroka ekosozialei ematen zaizkien erantzunak pizgarri bihurtuko dira ikasleen ikaskuntza aktiborako, pentsamendu geografikoaren garapenerako eta geografia jakintza aplikatu gisa baloratzeko. Azken batean, jakintza ororen gaitasun eraldatzailea sustatuko da, erantzukizun zibikotik abiatuta eta autonomia pertsonalean eta pertsonetikiko eta ingurumenarekiko errespetuan oinarrituta, aldaketen eta ziurgabetasunen egungo testuinguruan.

KONPETENTZIA ESPEZIFIKOAK

1. Euskal Herriko eta Espainiako egungo eta etorkizuneko erroka ekosozialei buruzko argudioak modu kritikoan eta irizpide geografikoekin ematea, kanal ofizialetatik eta ez-ofizialetatik —formaletatik eta informaletatik— jasotako mezuen kalitatea, fidagarritasuna eta asmoa identifikatuz, bizitza-ohiturak eta kontsumo-eredu jasangaitzak aldatzeko.

Ikasleek gizarteak aurrean dituen arazo ekosozialak aitortuko badituzte, arazo horiek identifikatzen jakin behar dute eta zenbait errokkaren aurrean —klima-larrialdia, erroka demografikoa edo baliabide mugatuen kudeaketa eta banaketa, besteak beste— bakoitzak dituen erantzukizunaz —enpresariala, indibiduala eta kolektiboa— okoa eta balizko soluzioak eztabaida publikoaren mende izaten dira askotan. Horrek herritar informatuak eskatzen ditu, bitarteko ofizialetatik edo informaletatik jasotze Ingurune naturalari eta giza taldeei eragiten dieten eta, oro har, tokiko eskala gainditzen duten eta eskala globaleko prozesuen ondorio diren ekomendekotasun-egoerak dira. Arazo horien identifikazioa, norainokoa eta balizko soluzioak eztabaida publikoaren mende izaten dira askotan. Horrek herritar informatuak eskatzen ditu, bitarteko ofizialetatik edo informaletatik jasotzen dituzten mezuak irizpen kritikoaren bidez aztertuko dituztenak; eta oinarri zientifikoetan eta datu fidagarri, eskuragarri eta egiaztatuetan oinarritzen ez diren argudioak errefusatzeko dituztenak. Horrela soilik saihestu daiteke informazio faltsuetan edo manipulazio interesatua antzematen den informazioetan oinarritutako arrazoibideak hedatzea.

Horrenbestez, pentsamendu espazial kritikoa garatzea laguntza garrantzitsua da gaur egungo eta etorkizuneko errokei erantzun etikoa eman dakien eta nahi ez diren ondorioei aurrea hartzeko behar diren baldintzak beteko dituen herritar trebatu eta informatuak lor daitezkeen. Era berean, ikasleek zorrotasunez hausnartu beharko lukete egoera berrietara egokitze duten gaitasunari buruz eta kontsumo-eredu jasangaitzak eraldatzeari buruz, baita, norberaren eta gainerako onurarako, bizi-ohitura osasungarriak hartzeko gaitasunari buruz ere, Garapen Iraunkorraren Helburuekin bat etorritik.

Konpetentzia espezifiko hau deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK3, KE1, KE2, STEM5, KPSII2, KPSII4, HK1, HK4, EK1, KD1.

2. Paisaia naturalak eta gizatiartuak osatzen dituzten elementuak identifikatzea eta aztertzea, informazio-iturri bisualak, kartografikoak, estatistikoak, grafikoak eta idatziak interpretatuz, espazio geografikoaren eta haren osagaien arteko elkarreraginen konplexutasuna ulertzeko, haren aberastasuna estimatzeko eta jasangarritasuna ingurumen-kontserbaziorako ezinbesteko printzipio gisa aitortzeko.

Espazio geografikoa ulertzeak, espazio horren konplexutasunaz jabetzea eskatzen du, elementu abiotikoak, biotikoak eta giza ekintza konbinatzen diren sistema den heinean. Sistema guztiek bezalaxe, espazio geografikoa ere azpisistemaz osatuta dago; hortaz, azpisistema horiek banantzen badira, errazago egingo da ezaugarrien azterketa xehatua eta errazago ebatzi ahal izango da analisisian zer eskala erabiliko den, hau da, zein eskualde izango den aztergai. Tokikotik globalera, eskalak aztergai izango den esparrua edo partzela mugatzea ahalbidetzen du.

Espazio geografikoa ulertzeko orotariko iturriak interpretatuko dira, analogikoak eta digitalak, eta, hartara, gaiarekiko hurbilketa osoagoa egin ahal izango da. Paisaien behaketa —paisaiak zuzenean beha daitezke tokian bertan—, kartografia eta grafikoak, berez, ikusizko informazio-iturri baliotsuak dira. Iturri estatistikoek datu bolumen handia maneiatzeko eta, hortaz, zenbait eskalatan konparazioak egiteko aukera ematen dute. Begirada geografikoa hezteak, halaber, paisaia-ondare aberatsa estimatzea eta ondare hori kontserbatzeko beharra garatzea eskatzen du. iraunkortasuna izango da natura-ingurunearen eta ekintza antropikoaren arteko erlazioa modu kritikoan epaitzeko irizpidea, erlazio horrek orekan oinarritu behar baitu.

Kompetentzia espezifikoa hau deskriptore hauekin lotzen da: STEM4, STEM5, KD1, HK1, HK4, EK1, KAKK1, KAKK2.

3. Euskal Herriko eta Espainiako dibertsitate naturala eta Europarekiko berezitasun geografikoak aztertzea, erliebearen, klimaren, hidrografiaren eta biodibertsitatearen arloko ezaugarri komunak eta espezifikoko alderatuz, espazioaren pertzepzio pertsonalari buruz gogoeta egiteko.

Aniztasun naturalaren azterketari ekiteko, Euskal Herriko eta Espainiako lehorreko eta uretako ekosistemen aniztasun handia eragiten duten faktore fisikoak aztertu beharko dira. Horri esker, konparazioak egin daitezke eskualde geografiko bakoitzaren ezaugarri komunak eta espezifikoen artean; konparazio hori analogia eta desberdintasunen bilaketan oinarrituko da, eta unitate geomorfologiko, klimatiko, begetal eta hidrikoen banaketa eta ezaugarriak deskribatzeko garaian egiazta daitezkeen datu eta kalkulu fidagarrietatik abiatuko da. Aldi berean, azterketa horrek sistema bakoitzaren barruan sortzen diren elkarreragin eta interdependentzia konplexuak ulertzen laguntzen du, baita giza ekintzek sistemaren orekarako sortzen duten arriskua ere.

Horrekin guztiarekin, ikasleek naturaguneen aberastasuna eta aniztasuna balioetsi ahal izango dute, eta erakundeek garatzen dituzten babes- eta kontserbazio-politiken funtzioa ezagutu ahal izango dute, politika horien mugak eta aurre egin behar dieten oztopoak kontuan hartuz.

Pertsona bakoitzak lurraldeaz eta bere existentziaz duen pertzepzioak baldintzatzen ditu pertsonaren bizimodua eta loturak, baita leku batekoa edo

batzuetakoa izatearen pertenezia-sentimenduak ere. Pertzepzio horrek identitate indibidualean eta kolektiboan nola eragiten duen ulertzeak beste identitate batzuk onartzea dakar.

Konpetentzia espezifikoko hau deskriptore hauekin lotzen da: KE3, STEM1, STEM4, KPSII3.1, HK1, HK3, KAKK1.

4. Fenomeno naturalak eta giza fenomenoak lokalizatzea eta haien mugak edo kategoriak zehaztasunez argudiatzea, Geografia Informaziorako Teknologia (GIT) aplikatuz eta geografiaren eta kideko beste edozein zientzien berezko beste metodo eta teknika batzuk aplikatuz, edozein azterketatan edo ondoriozko jarduketaren proposamenetan eskalak zer garrantzi duen ulertzeko.

Geografiaren eta kideko beste edozein zientziaren berezko metodoak eraginkortasunez aplikatzea eskatzen du metodo horiek modu praktikoan erabiltzea, lurraldean garatzen diren fenomeno fisikoak eta giza fenomenoak behatu, irudikatu eta azaltzerako orduan. Geografiaren Informaziorako Teknologien barruan daude kartografia, fotointerpretazioa, teledetekzioa eta Informazio Geografikoko Sistemak. Beren ezaugarri integratzaileen ondorioz eta informazio-iturri eta sormen-baliabide gisa duten ikus-potentziala kontuan hartuta, ikasleek behar bezala erabili beharko dituzte Geografia Informaziorako Teknologia.

Orotariko eta zenbait eskalatako fenomeno fisikoen eta giza fenomenoaren banaketa eta lokalizazioa, eta fenomeno horiek denboran duten bilakaera, geografiaren oinarriko printzipioak dira, pentsamendu espaziala artikulatzen dutenak. Hori lortze aldera, Geografia Informaziorako Teknologia beren potentziala zabaltzea beharko dute, fenomeno bakoitzaren hedapena justifikatzeko argudioak ematen dituzten baliabideak eta mapa interaktiboak erabiliz. Hau da, eskualdeak, kategoriak edo tipologiak mugatu beharko dituzte, eta muga eta trantsizio-eremuen arazoari buruz hausnartu. Etengabe aldatzen ari diren fenomeno natural eta giza fenomeno konplexuen aurrean, benetako arazoak zein diren zehatz jakitea eta, hartara, arazo horiei sormenezko irtenbideak emateko ekimena izatea, konpromiso zibikoaren berezko osagaia da.

Konpetentzia espezifikoko hau deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, KE2, STEM1, STEM2, KD1, KD2, KD5, HK3, EK1, EK3.

5. Bai globalizazioaren kausak eta ondorioak, zein sistema ekonomikoaren bilakaeran eta azkenaldiko gizarte-portaeretan globalizazioak duen eragina ulertzea, egungo munduaren interkonexioari eta interdependentziari buruz ikertuko duten berezko produktuak sortuz, egungo sistemak giza duintasunaren eta ingurumenaren gainean dituen zenbait eskalatako ondorioez jabetzeko.

Globalizazioa da herrialdeen arteko eta haien sistema ekonomikoaren arteko egungo erlazio konplexuak biltzen dituen testuingurua. Horren kausak eta ondorioak ezagutzeko ezinbestekoa da Euskal Herriko, Espainiako eta Europar Batasuneko jardura ekonomikoek sektore guztietan berriki izan duten bilakaera eta ekonomia produktiboa industria-ondoko ekonomia batekin ordeztzea ulertzeko. Industria-ondoko ekonomia ekonomia produktiboa ordeztu izana ulertzeko Era berean, portaera

demografikoan eta biztanleen banaketa espazialean —bai lurraldeen artean, bai landa- eta hiri-eremuen artean— eragin handia izan duten eraldaketa soziokulturalak gertatu dira.

Horren kausak eta ondorioak ezagutzea, ezinbestekoa da Euskal Herriko, Espainiako eta Europar Batasuneko jardura ekonomikoek sektore guztietan azken aldian izan duten bilakaera ulertzeko; baita industria-ondoko ekonomiak, ekonomia produktiboa ordeztu izan duela ulertzeko ere. Era berean, portaera demografikoan eta biztanleen banaketa espazialean —bai lurraldeen artean, bai landa- eta hiri-eremuen artean— eragin handia izan duten eraldaketa soziokulturalak gertatu dira.

Eraldaketa horiek eragiten dituzten faktoreak eta eraldaketa horiek lurraldean eta gizartean dituzten ondorioak ikertzeari esker, sakondu daiteke ekonomia globalizatuak sortzen dituen interdependentzia- eta interkonexio-erlazioetan. Gerturatze hori ikasleentzat hurbilekoak edo esanguratsuak diren arazo-egoeren edo kasuen azterketaren bidez egin daiteke —esate baterako, kontsumitzen ditugun ondasunen edo zerbitzuen jatorria, edo ohiko jardunbideez aparteko ideiak, portaerak eta bizimoduak bereganatzearen ondorioak—. Hurbileko egoera horietatik abiatuta, ikasleek globalizazioaren eragin positiboak eta negatiboak buruzko gogoeta egin ahal izango dute, gure kontsumo-ohituren eta bizimoduaren artean sortzen den gatazkari buruzkoa, eta horiek ahalbidetzen dituztenen giza duintasunarekiko eta ingurumenarekiko errespetuari buruzkoa.

Konpetentzia espezifiko hau deskriptore hauekin lotzen da: HKK5, STEM1, STEM5, KPSII3.1, KD4, HK2, HK3, HK4, EK1, KAKK4.1

6. Euskal Herriko eta Espainiako lurraldeen arteko desorekak eta egitura soziolaborala eta demografikoa modu kritikoan azaltzea, haien kausak aztertuz, lurraldeen arteko interdependentziaz jabetzeko eta Euskal Herriko, Espainiako eta Europako elkartasuna, kooperazio-mekanismoak eta gizarte-kohesioa baloratzeko.

Baliabide naturalek eta giza baliabideek zenbait eskalatan (estatu, autonomia-erkidegoa...) eta landa- eta hiri-eremuen artean duten banaketa desorekatuaren diagnostiko zorrotza, desoreka sozioekonomikoen eta demografikoen azalpen kritikoaren oinarria izan behar da. Arrazoi historikoen, baliabideen eskuragarritasunak, erabaki politikoak edo enpresa-erabakiek egoera horretan lagundu dute. Egoera hori zenbait arlotan islatzen da, hala nola ekoizpen-sarean dauden desoreketan —tamaina erlatiboaren ondoriozkoak edo espezializazio-, kapitalizazio- edo berrikuntza-mailaren ondoriozkoak— edo biztanleriaren banaketa espazialean, edota sexuaren, adinaren eta egitura soziolaboralaren ondoriozko biztanleriaren konposizioan. Desoreka horien kausak ulertzea, zahartzeak, migrazio-mugimenduek, landa-despopulazioak eta hiri-aglomerazioek eragiten dituzten demografia-erronkak gainditzeko lehen urratsa izango da.

Egungo aberastasuna, biztanleriaren eta zerbitzu publiko eta pribatu batzuen banaketa desorekatua, gehienbat erabaki politikoak edo enpresa-erabakien emaitza da. Horregatik, ikasleek artean baloratu behar da elkartasunak eta kooperazioak duten garrantzia, baita birbanaketa-politiken, lurralde-antolamenduaren eta eskualde-garapenaren bidez lortzen den gizarte-kohesioak duen garrantzia ere.

Konpetentzia espezifiko hau deskriptore hauekin lotzen da: STEM4, KPSII1.2, KPSII3.1, HK1, HK2, HK3, EK1, EK2, KAKK3.2.

7. Aurretiko ezagutzak, berriak eta beste jakintza arloetatik datozenak mobilizatzea, iraganeko, egungo eta etorkizuneko egoerei ekitean, erabakiak eta banaka- zein talde-lanerako estrategiak planifikatuz eta birplanteatuz, inguru hurbileko erronkak identifikatzeko eta eraldatzen ari diren testuinguruei irtenbide berritzaileak emateko.

Ikaskuntzari berari buruzko gogoeta funtsezko helburu metakognitiboa da. Norberaren aukerei eta mugei buruzko ezagutza hori lortzea baliagarria izango da autoestimu handia eraikitzeko eta, horri esker, bizitza aktiboan txertatu, eta funtzio sozialak betetzeko.

Planifikazioa aldez aurreko ezagutzak eta ezagutza berriak eta beste arlo batzuetako ezagutzak mobilizatzea eskatzen duen funtsezko prozesua da. Halaber, zenbait tresna abian jartzea eskatzen du: egoerak zalantzan jartzea, hipotesiak planteatzea, datuak biltzea, bildutako informazioa sistematikoki antolatzea, informazio hori tratatzea, beste ebidentzia batzuekin alderatzea eta ondorio justifikatuak ateratzea. Ikasleak beren ingurune hurbileko —landatarra edo hiritarra izan— erronka ekosozialen identifikazioan inplikatzeko eta irtenbideak proposatzeko oso motibagarria izango da ikasleek beren ezagutzak mobiliza ditzaten eta beren ikaskuntzari berari buruz hausnar dezaten.

Eztabaida- eta hausnarketa-prozesuen bidez taldean lan egiten denez gero, estrategia asko beste pertsona batzuekin negoziatu behar dira, produktu adostuak berrikus eta sor daitezten. Jakintza horien eta pentsamendu geografikoaren ekarpenaren helburua da etengabeko autoikaskuntza eta konpromiso zibiko aktiboa garatzea, bai ondorioak aurreikusteko eta ebaluatzeko garaian, bai arazo garrantzitsuei erantzuteko ekintzak lehenesteko edo erantzun berritzaileak planteatzeko garaian.

Konpetentzia espezifikoa hau deskriptore hauekin lotzen da: HKK5, KE2, STEM1, KPSII1, KPSII1.1, KPSII1.2, KPSII3.2, KPSII5, HK3, EK1, EK3.

EBALUAZIO-IRIZPIDEAK

Geografia
1. konpetentzia espezifikoa

1.1. Euskal Herriak eta Espainiak gaur egun eta etorkizunean izango dituzten erronka ekosozial nagusiak identifikatzea, geografiaren ikuspegiaren bidez haien kausak eta ondorioak azalduz.

1.2. Euskal Herriko eta Espainiako erronka natural eta sozialei buruz argudiatzea, modu konprometituan eta besteen iritzia errespetatuz, eskuratutako jakintzak erabiliz eta jendaurrean datu zorrotzak aurkeztuz, grafikoan, irudien eta kartografiaren laguntza digitalarekin.

1.3. Jasangaitzak diren bizimoduak eta kontsumo-ereduak auzitan jartzea eta egon daitezkeen alternatibak baloratzea, egungo eta etorkizuneko erronka ekosozialak jorratzen dituzten orotariko informazio-iturrien analisi geografikoaren bidez eraikitako argudioetan oinarrituz.

2. kompetentzia espezifikoa

2.1. Paisaia naturalei eta gizatiartuei buruzko informazioa zenbait iturritatik ateratzea, elementuak bereiziz eta faktore fisikoen eta giza faktoreen arteko elkarreraginak eta erlazioak interpretatuz.

2.2. Iraunkortasun printzipioa ingurune naturala kontserbatzeko modu gisa baloratzea, haren konplexutasun sistemikoa onartuz eta ekintza antropikoak haren gainean duen eragina onartuz.

3. kompetentzia espezifikoa

3.1. Euskal Herriko, Espainiako eta Europako paisaia naturalen aniztasuna eta berezitasunak identifikatzea, haien elementuak, banaketa, ezaugarriak eta kontrasteak zenbait eskalatan alderatuz, baita gizakiak ingurune horiekin erlazionatzeko moduak alderatuz ere.

3.2. Espazio geografikoaren pertzepzioari buruz gogoeta egitea, mapetan ezaugarri komun eta espezifikoak dituzten eskualde geomorfologikoak eta bioklimatikoak lokalizatuz eta ezagutuz, eta ingurunearen iraunkortasunari egiten dion ekarpena nabarmenduz.

4. kompetentzia espezifikoa

4.1. Geografia Informaziorako Teknologiek, eta geografiaren eta kideko zientzietako beste metodo eta teknika batzuek, ezagutza geografikoa eraikitzeke egiten duten ekarpena baloratzea, horien erabilerarekin ohituz.

4.2. Geografia Informaziorako Teknologien laguntzaz, edozein fenomeno fisiko edo giza fenomeno lokalizatzea edo irudikatzea, eskala egokia erabiliz eta aukeratutako metodoak eta datuak justifikatuz, baita eskualdeak edo analisirako kategoriak eta trantsizio-eremuak mugatuz ere.

4.3. Azalpenak emateko helburua duten banakako edo taldeko produktu propioak sortzea, diagnostikoak jakinaraziz, hipotesiak edo ondorioak proposatuz eta Geografia Informaziorako Teknologiak aplikatuz.

5. kompetentzia espezifikoa

5.1. Globalizazioaren kausak azaltzea, baita globalizazioak antolamenduan eta sektore ekonomikoetan —zenbait eskalatan— dituen ondorioak ere, egitura ekonomikoaren bilakaerarekin eta ingurune hurbileko portaera sozialekin erlazionatuz.

5.2. Gure ekintzek ingurune hurbileko zein beste herrialde batzuetako lan- eta bizi-baldintzetan dituzten ondorioei buruz ikertuko duten produktuak sortzea, formatu analogikoan nahiz digitalean, arrazoizko irtenbideak proposatuz.

5.3. Ingurumena zaintzeko beharra adieraztea, ekoizpen-, banaketa- eta kontsumo-moduek tokiko eskalan eta eskala globalean duten inpaktua aztertuz eta hobetzeko jarduerak proposatuz.

6. kompetentzia espezifikoa

6.1. Euskal Herriko eta Espainiako estatuaren lurralde- eta administrazio-egitura eta Europar Batasunean sartzearen ondorioak aztertzea, erabaki politikoek biztanleriaren eta errentaren banaketan duten eragina antzemanez.

6.2. Euskal Herriko, Espainiako eta Europako desoreka sozioekonomikoen jatorria argudiatzea, adierazle demografiko eta sozioekonomiko nagusiak interpretatuz eta gizarte tertziarizatueta jarduera ekonomikoen eta biztanleriaren lokalizazio-faktoreak aztertuz.

6.3. Norbanakoen arteko desberdintasunak eta lurralde-desberdintasunak konpentsatzeko mekanismoen beharra argudiatzea, mekanismo horiek sortu dituzten prozesuak eta kausak eta horien ondorio soziolaboralak eta demografikoak identifikatuz.

7. kompetentzia espezifikoa

7.1. Tokiko eskalan eta eskala indibidual eta kolektiboan garrantzitsuak diren fenomeno naturalei eta giza fenomenoari buruzko jakintzak berregitea, pentsamendu geografikoa aplikatuz, alde aurreko ezagutzak eta ezagutza berriak mobilizatuz eta modu kritikoan berrikusiz, hurbileko landa- edo hiri-inguruneko arazoak eta aukerak diagnostikatuz eta aurreikuspenak eta balizko irtenbideak arrazoituz.

OINARRIZKO JAKINTZAK

Geografia

A. Ingurune fisikoaren jasangarritasuna

Espainia eta Euskal Herria: munduan duten lokalizazioa eta situazio geografikoa, erliebe-mapen eta mapa bioklimatikoaren bidez. Geoposizionamendua eta gailu mugikorak. Geografia Informaziorako Teknologia, baliagarritasuna eta aplikazio praktikoak. *

Faktore fisikoak eta paisaien eta ekosistemen aniztasuna. Irudien, kartografiaren eta datuen interpretazioa. Euskal Herriko eta Espainiako faktore fisikoaren —geomorfologia, klimatologia, edafologia, hidrografia eta landaredia—, eta paisaien aniztasunaren analisia. Faktore fisikoak,

<p>giza jardueren baldintzatzailea; eta giza jardueren faktore fisikoei eragindako alterazioak.* Pertsonen Pertsonentzat arriskuen prebentzioa.</p>
<p>Geomorfologia. Erliebearen eraketa eta eraldaketa. Iberiar penintsularen formazio geologikoa eta eremu litologikoa. Erliebe-unitate nagusien identifikazioa eta banaketa. Giza jardueren erliebearen gainean duten inpaktua.*</p>
<p>Aniztasun klimatikoa. Klimen banaketari eta irudikapenari buruzko analisi konparatiboak. Euskal Herriko eta Espainiako eskualde klimatikoak irudikatzen dituzten klimogramen azterketa. Klima-larrialdia: aldaketak eredu termoplubiometrikotatik. Kausak, ondorioak eta egokitze-neurriak. Eguraldia interpretatzeko estrategiak* eta alerta meteorologikoa; web-orriak eta aplikazio mugikorak.</p>
<p>Biodibertsitatea, lurzoruak eta sare hidrikoak. Ezaugarri hidrikoak, edafikoak eta begetalak, eskualde naturalen arabera. Euskal Herriko eta Espainiako arro hidrografiko nagusiak eta ibai-erregimenak. Giza jardueren inpaktua eta horien gaineko ondorioak*: biodibertsitatearen galera, lurzoruen galera eta uraren kudeaketa. Pertsonen sortutako arriskuak.</p>
<p>Ingurumen-politikak: natura-ondarea babesteko diagnostiko-tresnen erabilera. Naturagune Babestuen Sarea eta Natura 2000 Sarea. *Garapen-ereduaren aldaketei buruzko eztabaida: iraunkortasun printzipioa.*</p>
<p>B. Euskal Herria, Espainia, Europa eta Globalizazioa.</p>
<p>Euskal Herria eta Espainia munduan. Egoera geografikoa munduan, mapa politikoaren bidez. Munduan duten posizio erlatiboa, zenbait adierazle sozioekonomikotatik. Globalizazioaren mehatxuak eta aukerak. Munduko testuinguru geopolitikoa eta nazioarteko erakundeetan parte hartzea.* Nazioarteko kooperazioa eta kanpo misioak. Garapen Iraunkorrerako Helburuekiko konpromisoaren diagnostikoa.</p>
<p>Europa: herrialdeen lokalizazioa eta alderdi naturalak. Europar Batasuna gaur egun: * lurralde desorekak eta kohesioa politikak, mapa eta adierazle sozioekonomikoen bidez.*</p>
<p>Euskal Herriko administrazio-antolamendua, Espainiako Estatuaren testuinguruan*: lurraldeen arteko desoreken azterketa, nazio eta autonomia mailan. *Adierazle sozioekonomiko ofizialen erabilpena eta erabilera: Eustat, IGN, Espainiako Atlas Nazionala.* Lurraldearen kudeaketa eta antolamendua: eskualdearen kohesioa eta garapenerako politikari buruzko eztabaida. *Ongizate estatuaren egungo egoera eta proiektuak.*</p>
<p>C. Lurraldearen antolamendua ikuspegi ekosozialean</p>
<p>Biztanleriaren bilakaera eta egungo egoera: egituraren eta desoreken analisiak. Adierazle nagusiak eta eredu demografikoak. Datuen, grafikoen eta mapen interpretazioa: iraganeko eta oraingo joerak eta proiektuak. Migrazio-mugimenduak: kanpoko eta barneko migrazioak eta migrazioen ondorioak.* Aniztasun etnokulturalarekiko errespetua. Erronka demografikoak, kasuen azterketa: biztanleriaren zahartzea, eta landa-espazioaren despopulazioa...</p>
<p>Hiri-espazioak: hiri-kontzentrazio handiak* Europako eta munduko testuinguruan. *Hiriaren funtzioak eta inguruko lurraldearekiko interdependentsia-erlazioak. Hiri-egitura, planoaren bidez. Hirigintza-politikek bizimoduan dituzten ondorioak eta ingurumen-inpaktuak.* Hiri jasangarrien ereduak; mugikortasuna. Egungo hirien erronkak, kasuen azterketa: etxebizitzaren arazoa, espazio publikoaren erabilerak, gentrifikazio-prozesuak, suburbanizazioa, eta abar. *Landa-espazioak. Nekazaritza paisaien identifikazioa eta elementuak.</p>
<p>Nekazaritza- eta abeltzaintza-jardueren eraldaketak: jardunbide jasangarriak eta jasangaitzak. Hurbileko nekazaritzako elikagaien eta baso-produktuen gizarte-, ingurumen- eta ekonomia-balioa*: aztarna ekologikoen eta egitura soziolaboralaren azterketa. Egungo</p>

Nekazaritza Politika Erkideak landa garapenean eta iraunkortasunean duen eragina. Kasuen azterketa: etiketa bereziak, ekologikoa eta abar.

Itsas baliabideak eta itsasertzaren eraldaketa: arrantza, akuikultura eta bestelako aprobetxamenduak.* Iraunkortasuna eta Arrantza Politika Erkidea. Kasuen azterketa: itsaski-bilketa, baxurako eta alturako arrantza, akuikultura, arrantza-kalen gehiegizko ustiapena, eta abar.

Bigarren sektoreko espazioak. Industria-jardueren bilakaera eta eraldaketak, lehengaien erauzketa eta energia-ekoizpena. Bigarren sektoreko jardueren paisaian duten inpaktua. Aztarna ekologikoen ebaluazioa; energia-mendekotasuna eta -trantsizioa; *industria-, gizarte- eta lan-sarearen egitura eta zeharkako enplegua.* Kasuen azterketa: eraikuntza, automobilgintza, nekazaritzako elikagaien industria, eta abar. Lokalizazio-faktoreak. *Europar Batasuneko politiken eraginari eta globalizazioari buruzko eztabaida: desindustrializazioa, deslokalizazioa eta industria-birmoldaketa. *

Espazio tertziarizatuak. Gizarte postindustrialak eta ekonomiaren tertziarizazioa. Aztarna ekologikoen, lurralde-antolaketaren eta gizarte- eta lan-egituraren analisi kritikoa, erantzukizun sozial korporatiboa eta kontsumitzaileen erantzukizuna. *Hirugarren sektoreko jardueren paisaian duten inpaktua: lokalizazio-faktoreak, zerbitzuen eredu jasangaitzak eta alternatibak.* Kasuen azterketa: lehiakortasuna eta desorekak garraioan, merkataritzan, turismoan, funtsezko zerbitzuetan, eta abar. Ekonomia zirkularreko ereduak eta zerbitzuak: ekoizpenaren, banaketaren eta salmentaren arteko erlazioak. Ekonomia digitala: «ekonomia kolaboratiboaren» inpaktua eta negozio-eredu berriak testuinguru globalean eta Europar Batasunean.

Ingurumen-politikak: natura-ondarea babesteko diagnostiko-tresnen erabilera. Naturagune Babestuen Sarea eta Natura 2000 Sarea. Garapen-ereduaren aldaketei buruzko eztabaida: jasangarritasunaren printzipioa.